

RIIGIKOHUS

ÕIGUSTEABE OSAKOND

**Riigikohtu praktika tsiviilasjades
mai – august 2016**

Aktuaalse praktika ülevaade

Maarja Aavik
kohtupraktika analüütik

Tartu
2016

Sisukord

1	STATISTILINE ÜLEVAADE	3
2	AKTUAALSE PRAKTIKA ÜLEVAADE	4
2.1	MATERIAALÕIGUS.....	4
2.1.1	<i>Aegumise peatumine (3-2-1-7-16) .....</i>	4
2.1.2	<i>Juurdepääs avalikult kasutatavale teele (3-2-1-180-15).....</i>	5
2.1.3	<i>Üürileping (3-2-1-179-15).....</i>	8
2.1.4	<i>Vastutustundliku laenamise põhimõte (3-2-1-30-16).....</i>	9
2.1.5	<i>Juriidilise isiku organi otsuse tühisus (3-2-1-28-16).....</i>	10
2.1.6	<i>Erikontrolli määramine ja läbiviimine (3-2-1-55-16) .....</i>	10
2.1.7	<i>Hooldusõiguse peatamine (3-2-1-26-16).....</i>	12
2.2	MENETLUSÕIGUS.....	13
2.2.1	<i>Maa- ja halduskohtu pädevus (3-2-1-40-16).....</i>	13
2.2.2	<i>Esindaja trahvimine (3-2-1-47-16).....</i>	14
2.2.3	<i>Võlgadest vabastamise otsustamine (3-2-1-19-16) .....</i>	15
2.2.4	<i>Pankrotihalduri kulutuste hüvitamine (3-2-1-27-16).....</i>	16

1 Statistiline ülevaade¹

01.05.2016 – 31.08.2016 saabus tsiviilasjades Riigikohtusse 382 menetlustaotlust. Neist 204 olid kassatsioonkaebused, 167 määruskaebused ja 3 teistmistaotlused. Riigikohtu tsiviilkolleegium vaatas nimetatud perioodil läbi 375 menetlustaotlust, millest 207 olid kassatsioonkaebused, 156 määruskaebused ja 8 teistmistaotlused. Menetlusloa sai 64 taotlust, so 17% pöördumistest.

01.05.2016 – 31.08.2016 tegi Riigikohtu tsiviilkolleegium põhistatud lahendeid 40 tsiviilasjas, sealhulgas kolleegiumi kogu koosseisu poolt 4 tsiviilasjas.

Kassatsiooni korras edasikaevatud kohtulahend jäeti muutmata 7 korral. Kohtulahend tühistati ning asjas tehti uus lahend 3 korral. Kohtulahend tühistati ja asi saadeti läbivaatamiseks ringkonnakohtule 17 korral. Kohtulahend tühistati ja asi saadeti läbivaatamiseks esimese astme kohtule 6 korral. Kohtulahendit muudeti 6 korral. Avaldus jäeti läbi vaatamata ühes asjas.

Lahend tühistati materiaalõiguse normi ebaõige kohaldamise tõttu 3 korral. Lahend tühistati protsessiõiguse normi ebaõige kohaldamise tõttu 1 korral. Lahend tühistati materiaalõiguse ja protsessiõiguse normi ebaõige kohaldamise tõttu 13 korral.

Teemadest oli enim esindatud võlaõigus (57%). Järgnesid perekonnaõigus, äriõigus ja ühinguõigus, menetluskulud, tagamise ja täitmise seotud toimingud, pankrotimenetlus (kõik 7%), elamuõigus, tööõigus, tsiviilkohtumenetlus ja asjaõigus (kõik 2%).

Järgnevalt antakse ülevaade Riigikohtu tsiviilkolleegiumi poolt maist kuni augustini tehtud lahenditest, milles Riigikohus on andnud olulisemaid uudseid seisukohti õigusaktide tõlgendamisel. Seejuures tuleb silmas pidada, et Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti vaid kohtulahendis. Käesolevas ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu poolt lahendites väljendatud seisukohtadega.

---

¹ Statistilised andmed kajastavad ülevaate koostamise ajal andmebaasist nähtuvat hetkeseisu.

2 Aktuaalse praktika ülevaade

2.1 Materiaalõigus

2.1.1 Aegumise peatumine (3-2-1-7-16)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-7-16** oli keskne küsimus hagi aegumise peatumisest. Kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 38 lg 1 p 2 alusel on kannatanul õigus esitada uurimisasutuse või prokuratuuri kaudu kriminaalmenetluses tsiviilhagi. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 160 lg 1 alusel peatub aegumine õigustatud isiku poolt hagi esitamisega nõude rahuldamiseks või tunnustamiseks. TsÜS § 160 lg 2 p 4 kohaselt on hagi esitamisega võrdsustatud avalduse esitamine seaduses sätestatud kohtueelses menetluses, sõltumata sellest, kas menetluses tehakse täitedokumentiks olev otsus. Praeguses asjas oli küsimus selles, kas hageja nõude aegumine peatus, kui ta esitas kostja vastu tsiviilhagi kriminaalmenetluses, mis hiljem lõpetati KrMS § 199 lg 1 p 1 ja § 200 alusel kohtueelse menetluse staadiumis ehk enne süüdistusakti koostamist ja kriminaalasja kohtusse saatmist. Riigikohus ei ole nõude aegumise peatumist sellises olukorras varem käsitlenud.

Kolleegium märkis, et **kriminaalmenetluse lõpetamine kohtueelses menetluses ei muuda olematuks tsiviilhagi esitamise fakti.**² Lahendis leiti, et selleks, et tsiviilhagi esitamine kriminaalmenetluses peataks TsÜS § 160 lg 2 p 4 alusel nõude aegumise, on oluline, et hagiavaldus – või osal juhtudel tsiviilhagi koos süüdistusaktiga – võimaldaks ühemõtteliselt kindlaks määrata tsiviilhagis esitatud nõude adressaadi.³ Seejuures on kriminaalmenetluses lubatav ja seega ka TsÜS § 160 lg 1 ja lg 2 p 4 kohaselt aegumist peatav vaid selline tsiviilhagi, milles esitataval kannatanu nõudel süüdistatava või tsiviilkostja vastu on piisav seos kriminaalmenetluse esemega. Esmalt on osutatud seose olemasoluks nõutav tsiviilhagi aluseks olevate faktiliste asjaolude kogumi vahetu seos süüdistuses kirjeldatud teoga. Teiseks peab kannatanu nõue selleks, et seda saaks maksmata panna kriminaalmenetluses, olema vahetult suunatud kuriteo tunnustele vastava teoga rikutud hüveolukorra taastamisele või heastamisele. Kolmandaks saab kriminaalmenetluslikus tsiviilhagis esitada üksnes sellise nõude, mis tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 1 kohaselt oleks põhimõtteliselt võimalik läbi vaadata ka tsiviilkohtumenetluses.⁴

Lisaks märkis kolleegium, et kui tsiviilhagi on esitatud sellises kriminaalmenetluses, mis lõpetatakse enne, kui tsiviilhagis näidatud nõude adressaadist on saanud menetlusosaline, eeldab nõude aegumise peatumine kolleegiumi hinnangul lisaks veel järgnevat: esiteks tsiviilhagi esitaja vastab kriminaalmenetluse esemeks olnud kuriteokahtluse asjaolusid ja kvalifikatsiooni arvestades KrMS § 37 lg-s 1 sätestatud kannatanu materiaalsele määratlusele⁵; ja teiseks isik, kelle vastu tsiviilhagi on esitatud, oleks juhul, kui eeldada kriminaalmenetluse esemeks oleva kuriteokahtluse toetus, käsitatav kuriteo toimepanijana või isikuna, kes vastab KrMS § 39 lg-s 1 sätestatud tsiviilkostja materiaalsele määratlusele.⁶

² RKTko 3-2-1-7-16, p 16.

³ RKTko 3-2-1-7-16, p 17; RKKko 3-2-1-106-12, p-d 43-47.

⁴ RKTko 3-2-1-7-16, p 17; RKKko 3-1-1-13-14, p-d 20-23.

⁵ RKTko 3-2-1-7-16, p 18; RKKko 3-1-1-84-14, p 38; RKKko 3-1-1-41-15, p-d 31-40.

⁶ RKTko 3-2-1-7-16, p 18.

Lisaks on tsiviilkohtumenetluses hagi esitatuks lugemisel ja seetõttu nõude aegumise peatumisel oluline, kas hagi on kostjale ka kätte toimetatud.⁷ Kriminaalmenetluses tsiviilhagi esitatuks lugemisel ei ole TsMS § 362 lg 1 kohaldatav.⁸

Kolleegium asus seisukohale, et kriminaalmenetluse alustamise korral peatub kannatanu nõude aegumine tsiviilhagi esitamise kuupäevast, sõltumata sellest, millal kohtueelne menetleja teeb esimese menetlustoimingu. **Kannatanu nõude aegumise peatumise algust ei saa sõltuvusse seada sellest, millal kohtueelne menetleja teeb esimese menetlustoimingu.**⁹

Samas ei käsitletud lahendis olukorda, kus menetleja otsustab pärast kannatanu tsiviilhagi esitamist jätta kriminaalmenetluse seda välistavate asjaolude (KrMS § 199 lg-d 1 ja 2) tõttu alustamata.¹⁰

Riigikohus märkis veel, et **olukorras, kus tsiviilhagi nõude rahuldamiseks või tunnustamiseks on esitatud kriminaalmenetluses, mis lõpetatakse enne süüdistusakti koostamist, ja tsiviilhagi koopiat KrMS § 226 lg 7 kohaselt kohustatud isikule ei edastata, võib hageja hilisem tuginemine TsÜS § 160 lg 2 p-st 4 tulenevale nõude aegumise peatumisele olla vastuolus hea usu põhimõttega.**¹¹

Riigikohtunikud Villu Kõve, Malle Seppik ja Tambet Tampuu jäid asjas eriarvamusele, leides, koosseisu enamus tõlgendas aegumise peatumise aluseid liiga laialt ning eelistas põhjendamatult hageja huve kostja huvidele, pannes kostjale määratu ja teadmata aegumise peatumise riski asjaoludel, mille eest ta ei vastuta ja millest ta ei tea ega peagi teadma. Riigikohtunikud ei vaidlustanud kolleegiumi enamuse seisukohta, et kriminaalmenetlusliku tsiviilhagi esitatuks lugemisel ei kohaldu TsMS § 362 lg 1, st kohtueelses kriminaalmenetluses hagi kostjale kätte toimetama ei pea, kui kriminaalasja kohtusse ei saadeta. Samas ei tähenda see, et selline menetlus peab kaasa tooma aegumise peatumise. Koosseisu enamuse seisukohad ei ole kooskõlas selle mõttelise süsteemiga, mille on loonud Riigikohtu kriminaalkolleegium ja ka erikogu oma seniste seisukohtadega.¹²

2.1.2 Juurdepääs avalikult kasutatavale teele (3-2-1-180-15)

Määrus nr **3-2-1-180-15** väärrib esiletõstmist selle tõttu, et selles lahendis on kolleegium muutnud oma varasemat praktikat asjaõigusseaduse (AÕS) § 156 järgi määratava juurdepääsutasu osas. Senises praktikas on Riigikohus juurdepääsu eest määratava tasu osaks pidanud ka hüvitist omandi kitsendamise kaasneva vara väärtuse vähenemise eest. **Kolleegium muutis selles osas oma senist seisukohta ja leidis, et see osa tasust tuleb asendada hüvitisega, mis tuleb koormatava kinnisasja igakordsele omanikule maksta kinnistu ainukasutusõiguse kaotuse eest.**

Selles osas tuleb märkida, esimese ja teise astmete kohtute praktikas oli nende kahe varasema hüvitise komponendi – hüvitis omandi väärtuse vähenemise eest ja hüvitis juurdepääsu talumise ja tee korrashoiuga kaasnevate kulude eest – eristamine problemaatiline. Ka õiguskirjanduses

⁷ RKTko 3-2-1-7-16, p 20; RKTko 3-2-1-9-13, p 11.

⁸ RKTko 3-2-1-7-16, p 21.

⁹ RKTko 3-2-1-7-16, p 22.

¹⁰ RKTko 3-2-1-7-16, p 22.

¹¹ RKTko 3-2-1-7-16, p 24.

¹² Riigikohtunike Villu Kõve, Malle Seppiku ja Tambet Tampuu eriarvamus tsiviilasjas nr 3-2-1-7-16

on leitud et kohtupraktikas sellist eristamist tavaliselt ei toimu.¹³ See oli ka üks põhjus, miks kolleegium loobus vara väärtuse vähenemise hüvitise rakendamisest. Kuna ka ainukasutusõiguse kaotuse eest makstav hüvitis ei ole väga kergesti määratletav, siis näitab kohtupraktika, kuidas Riigikohtu seisukohta rakendama hakatakse.

Lisaks sellele on kolleegium lahendis märkinud, et teed, mille kaudu on võimalik juurdepääs avalikult kasutatavale teele, peab hooldama kinnistu omanik, kelle kinnistu peal nimetatud tee on. Samas tuleb märkida, et praktikas on juurdepääsutee korrashoiukohustus langenud ka soodustatud kinnisasja omanikule. Sel juhul on sõltunud ka tasu suurus sellest, kas koormatud kinnisasja omanikule on pandud kohustus juurdepääsutee korrashoidmiseks.¹⁴

AÕS § 156 lg 1 järgi on omanikul, kelle kinnisasjale puudub vajalik juurdepääs avalikult kasutatavalt teelt või kinnisasja eraldi seisvalt osalt, õigus nõuda juurdepääsu üle võõra kinnisasja. Juurdepääsu asukoht, kasutamise tähtaeg ja tasu määratakse kokkuleppel. Kui kokkulepet ei saavutata, määrab juurdepääsu ja selle kasutamise tasu kohus. Juurdepääsu määramisel tuleb arvestada koormatava kinnisasja omaniku huve.

Riigikohus on teeseaduse (TeeS) § 25 lg-s 4 sätestatud eratee omaniku omandis oleval teel teehoiu korraldamise ja ohutu liiklemise tingimuste loomise kohustusele ja TeeS § 37 lg-s 3 sätestatud eratee kasutajalt tee kasutamise seotud kulude katteks hüvitise nõudmise õigusele osutades leidnud, et teeomanikul on õigus nõuda tee kasutajatelt tasuna vähemalt TeeS § 37 lg 3 järgses ulatuses tee kasutamise seotud kulutuste hüvitamist ning et arvestada tuleb ka tee omamisega kaasnevat kohustusi, mis tulenevad TeeS-st.¹⁵ Alates 1. juulist 2015. a on TeeS tunnistatud kehtetuks. Kuid ehitusseadustiku (EhS) § 3 lg 1 ja 2, § 6, § 11 lg 1, § 16 lg 1 ja § 19 kohaselt ei ole eratee kui rajatise omaniku kohustused TeeS kehtetuks tunnistamisega sisuliselt muutunud ja eratee omanik on ka pärast 1. juulist 2015. a kohustatud korraldama tema omandis oleval teel teehoidu ning looma tingimused ohutuks liiklemiseks.¹⁶ Kuid kuna eratee omaniku eratee korrashoiu ja sellel ohutu liikluse tagamise kohustus on endiselt säilinud, ei ole TeeS kehtetuks tunnistamine tinginud seniste põhimõtete muutmist osas, mis puudutab juurdepääsutee korrashoiu ja ohutuse tagamisega tee omanikule kaasnevate kulutuste hüvitamist.¹⁷

Kolleegium muutis aga osaliselt senist praktikat, mis puudutab AÕS § 156 järgi määratava juurdepääsutasu osana hüvitist teise isiku teekasutuse tõttu kinnistu turuväärtuse vähenemise eest.¹⁸ Kolleegium leidis jätkuvalt, et lisaks juurdepääsutee korrashoiu ja liikluskorralduse tagamise kulutuste hüvitamisele peab koormatava kinnisasja omanikule määratav hüvitis põhimõtteliselt sisaldama ka hüvitist omandiõiguse riive eest.¹⁹

---

¹³ V. Murumets. AÕS § 156. – AÕS kommentaar, lk 606, komm 3.5.

¹⁴ vrdl nt TlnRKKm 22.04.2014 asjas nr 2-13-27250 (RKTk jättis 15.09.2014 määrusega nr 3-7-1-2-487 ringkonnakohtu määruse peale esitatud kaebuse menetlusse võtmata) ja TlnRKKm 05.02.2014 asjas nr 2-12-16850 (RKTk jättis 7.04.2014 määrusega nr 3-7-1-2-202 ringkonnakohtu määruse peale esitatud kaebuse menetlusse võtmata).

¹⁵ RKTk 3-2-1-170-12, p 12; RKTko 3-2-1-111-11, p 14; RKTko 3-2-1-90-11, p-d 11 ja 12; RKTk 3-2-1-44-11, p 28.

¹⁶ RKTk 3-2-1-180-15, p 30.

¹⁷ RKTk 3-2-1-180-15, p 31.

¹⁸ RKTk 3-2-1-180-15, p 32.

¹⁹ RKTk 3-2-1-180-15, p 33; RKÜko 3-2-1-15-10, p 44; RKTko 3-2-1-69-09, p 57.

Senises praktikas on Riigikohus juurdepääsu eest määratava tasu osaks pidanud ka hüvitist omandi kitsendamisega kaasneva vara väärtuse vähenemise eest. **Kolleegium muutis oma senist seisukohta juurdepääsuga koormatud kinnisasja turuväärtuse vähenemise eest hüvitise arvestamise osas ja leidis, et see osa tasust tuleb asendada hüvitisega, mis tuleb koormatava kinnisasja igakordsele omanikule maksta kinnistu ainukasutusõiguse kaotuse eest.**²⁰

Riigikohus märkis, et **hüvitise suuruse määramisel tuleb hinnata, kuidas ja millise kasu saamiseks võiks kinnisasja omanik juurdepääsualust maad kasutada, arvestades maatükil paiknevaid ehitisi, ehituslikke, muinsuskaitselisi, maa otstarbest tulenevaid jms piiranguid ning kõiki muid selles osas tähtsaid asjaolusid.**²¹ Juurdepääsu talumise eest tuleb koormatud kinnisasja omanikule maksta tasu ka juhul, kui juurdepääs määratakse mööda olemasolevat erateed, ning samuti siis, kui koormatud kinnisasja omanik hakkab juurdepääsuõiguse alusel rajatavat teed ka ise kasutama. Sel juhul peab makstav hüvitis hõlmama juurdepääsu taotleja kulutusi, mida ta on AÕS § 156 kohaldamisega koormatud kinnisasja omaniku kulul saanud kasutuseelise ulatuses säästnud, ehk saadavat kasutuseelist kui kasu TsÜS § 62 lg 1 mõttes.²²

Hüvitise suuruse määramisel tuleb arvestada ka juurdepääsu taotleja huve, talle hüvitise maksimisega kaasnevat koormist ja juurdepääsu taotlemise asjaolusid. Eelkõige tuleb võtta arvesse seda, millistel asjaoludel on juurdepääsu taotleja jäänud ilma juurdepääsust avalikule tee. Kui juurdepääsu puudumine on tingitud juurdepääsu taotlejast sõltumatutest asjaoludest, võib see anda alust hüvitise vähendamiseks. Kui aga juurdepääsu puudumise on tinginud juurdepääsu taotlejast sõltunud valitseva kinnisasja tükeldamine või on kinnisasi soetatud teadmise, et sellele puudub ligipääs avalikult kasutatavale tee, ei saa juurdepääsu taotleja arvestada sellega, et juurdepääs tagatakse talle tasuta või hüvitise eest, mis on väiksem, kui summa, mida ta peaks maksma, arvestades juurdepääsu näol saadavat kasutuseelist kui kasu TsÜS § 62 lg 1 mõttes.²³ Kolleegium kordas oma varasemat seisukohta, et **minimaalne hüvitis, mida õigustatud kinnisasja omanik peaks maatüki kasutamise eest koormatud maatüki omanikule maksma, ei või olla väiksem, kui juurdepääsualuse maatükiosa maamaksu suurus.**²⁴

Kolleegium juhtis tähelepanu sellele, et **kohus võib tasu määramisel kokkuleppe saavutamise eesmärgil teha menetlusosalistele ettepanekuid juurdepääsutasu suuruse kohta.**²⁵ Kui teeniva kinnisasja omanik on tasu suuruse avaldanud, ei või kohus määrata tasuks juurdepääsu eest sellest suuremat summat.²⁶

Riigikohtunik Peeter Jerofejev jäi aga eriarvamusele selles osas, eratee omanikul on tulenevalt EhS § 19 ja liiklusseadus (LS) § 6 lg-s 4 eratee korrashoiu ja sellel ohutu liikluse tagamise kohustus. Riigikohtunik leidis, et selle kohustuse osas tervikliku käsitlemise ja õigusselguse huvides oleks tulnud määruses käsitleda ja võtta seisukoht eratee omanikul eratee korrashoiu ja

---

²⁰ RKTkm 3-2-1-180-15, p 35.

²¹ RKTkm 3-2-1-180-15, p 39.

²² RKTkm 3-2-1-180-15, p 39.

²³ RKTkm 3-2-1-180-15, p 40.

²⁴ RKTkm 3-2-1-180-15, p 40; RKTko 3-2-141-08, p 23; RKTkm 3-2-1-170-12, p 12.

²⁵ RKTkm 3-2-1-180-15, p 45.

²⁶ RKTkm 3-2-1-180-15, p 45; RKTko 3-2-1-172-13, p 16; RKTko 3-2-1-33-04, p 22.

sellel ohutu liiklemise tagamise kohustuse olemasolu või puudumise kohta ka keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) § 32 lõigetes 1-2¹ sätestatud arvestades.²⁷

2.1.3 Üürileping (3-2-1-179-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-179-15** käsitleti üürilepinguga seotud küsimusi. Sealhulgas oli arutluse all see, kas üürileandja saab nõuda üürilepingu täitmist aja eest, kui kostja oli üüripinnalt lahkunud, kuid hageja andis selle kolmandate isikute kasutusse.

Võlaõigusseaduse (VÕS) § 296 lg 1 kohaselt ei pea üürnik maksma üüri ega kandma kõrvalkulusid ajavahemiku eest, mil üürnik ei saanud asja sihtotstarbeliselt kasutada VÕS §-s 278 nimetatud puuduse või takistuse tõttu või seetõttu, et üürileandja ei andnud asja tema kasutusse. Riigikohus leidis, et VÕS § 296 lg 1 ei ole kohaldatav olukorras, kus üürnik on üürilepingu kehtetult üles öelnud ning lõpetab üüripinna valdamise ja kasutamise. Sellisel juhul tuleb lähtuda VÕS § 296 lg-s 3 sätestatust. Seega on tegemist ajaga, mil üürnik ei saanud asja kasutada temast endast oleneval põhjusel, ning üürnikul tuleb maksta üüri ka selle aja eest. Siiski võib üürnik üürist maha arvata üürileandja kokkuhoitu ja asja teistsuguse kasutamise saadud kasu väärtuse (VÕS § 296 lg 3). Järelikult võib üürileandja nõuda üürnikult üüri, arvates sellest maha kolmandatelt isikutelt saadud tasu ning kokkuhoitud kulud.²⁸

Lahendis küll mööndi, et Riigikohtu varasemale seisukoha järgi juhul, kui pärast uute üürnikega üürilepingute sõlmimist ei saa üürnik enam üürilepingu esemeks olevaid ruume kasutada, ei pea ta alates uute üürnikega üürilepingute sõlmimisest VÕS § 296 lg 1 mõtte kohaselt ka üüri maksma.²⁹ **Kuid seejuures tuleb tähele panna, et üürnik võib üüri maksmisest keelduda ainult juhul, kui üürnik ei saa ruume kasutada uute üürilepingute tõttu. See tähendab, et üürnikul on tahe ja kavatsus ruume kasutada, kuid seda takistavad kolmandad isikud (st uued üürnikud). Ainuüksi uue üürilepingu sõlmimist ei saa pidada asja kasutamise takistuseks VÕS § 296 lg 1 tähenduses.**³⁰

Kolleegium leidis, et kui üürileandjale tekib üürniku lepingurikkumise tõttu kahju ja ta ei otsi pärast üürilepingu ülesütlemist üüritud ruumidesse kahju vähendamiseks uut üürnikku, siis võib üüripinna teisiti kasutamise kohustus tuleneda VÕS § 139 lg-st 2. See tähendab, et pärast üürilepingu ülesütlemist tuleb VÕS § 127 lg 5, § 128 lg 4 ning § 139 lg 2 järgi üürileandja kahjuhüvitise määramisel arvestada üürileandja võimalust üüripinda muul viisil ise kasutada ja sellega kulusid kokku hoida või anda üüripind muule isikule mõistlikel tingimustel üürile ja sellega kulusid kokku hoida ja tulu teenida. Seetõttu saab pidada ka majanduslikult otstarbekaks käitumiseks, et üürileandja ei jäta ruume tühjalt seisma.³¹

Kolleegium märkis, et äriruumide üürimisel üürileandjale tekkiva kahju, st saamata jäänud tulu, hüvitatavust ei piira VÕS § 127 lg 2 mõttes see, kas tulu jääb saamata omanikul kaubanduskeskuse majandamise käigus või selle võõrandamisel.³²

Riigikohtunikud Peeter Jerofejev ja Tambet Tampuu jäid asjas eriarvamusele, mille punktiga 1 on ühinenud riigikohtunik Villu Kõve ja p-dega 2 ja 3 riigikohtunik Jaak Luik.

²⁷ Riigikohtunik Peeter Jerofejevi eriarvamus tsiviilasjas nr 3-2-1-180-15.

²⁸ RKTCo 3-2-1-179-15, p 19.

²⁹ RKTCo 3-2-1-37-09, p 16.

³⁰ RKTCo 3-2-1-179-15, p 20.

³¹ RKTCo 3-2-1-179-15, p 21.

³² RKTCo 3-2-1-179-15, p 30.

Eriarvamuse p 1 kohaselt ei nõustunud riigikohtunikud kolleegiumi enamuse seisukohaga, mille järgi ei saa hageja kui üürileandja nõuda kostjalt kui üürnikult pärast kaubanduskeskuse võõrandamist VÕS § 135 lg 2 järgi üürihindade vahele tuginedes abstraktselt arvatud kahju hüvitamist. Nende arvates oleks märksa lihtsam ja loogilisem olnud tunnistada üürileandja õigust nõuda kahjuhüvitist VÕS § 135 lg 2 alusel sõltumata kinnistu võõrandamisest. VÕS § 135 lg 2 järgi hüvitatav kahju on üürnikule ka tema rikkumise ettenähtav tagajärg.³³

Eriarvamuse p-s 2 ei nõustunud riigikohtunikud ka käsitlusega, et hageja kahjuks, mida kostja peab kahju hüvitamise nõude eelduste korral hüvitama kui hageja saamata jäänud tulu, saab olla ka kaubanduskeskuse müügihinna vähenemine.³⁴

Eriarvamuse p-s 3 ei nõustunud ka otsuse punktis 31 toodud lausega: „Seetõttu võib kostja omakorda tõendada, et sellist tulu ei oleks hageja saanud teenida, nt turuhindade langemise tõttu, ja seetõttu ei olnud müügihind liiga madal.“ Selle lausega on kolleegium pannud kostjale koormise tõendada, et tema väidetav lepingurikkumine ei põhjastanud kahju. Selline tõendamiskoormuse ümberjagamine kostja kahjuks ei tulene seadusest.³⁵

2.1.4 Vastutustundliku laenamise põhimõte (3-2-1-30-16)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-30-16** käsitleti vastutustundliku laenamise põhimõttega seonduvaid küsimusi käenduse aspektist (mida varasemalt tehtud ei ole).

Kolleegium rõhutas, et **oluline on eristada võimalikke laenuandja ja laenusaaaja vahelisi ning laenuandja ja käendaja vahelisest suhtest tekkida võivaid nõudeid. Vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise kohustus on laenuandjal suhtes laenusaaajaga, mitte käendajaga.**³⁶

Kolleegium leidis, et **laenuandja suhtes käendajaga vastutustundliku laenamise põhimõtte käenduslepingule ei kohaldu.** Käendaja nõuded võivad tuleneda üksnes VÕS §-st 14 ja eelkõige juhul, kui krediidasutus ei ole lepingueelseid läbirääkimisi pidades avaldanud talle käenduslepingu sõlmimisel olulist informatsiooni võlgniku majandusliku seisundi kohta.³⁷ Kolleegium jäi varem väljendatud seisukoha juurde, et hea usu põhimõttest tuleneva võlausaldaja teavitamiskohustuse rikkumine ei anna käendajale isenesest õigust keelduda käenduskohustuse täitmisest.³⁸ Kuid käendajal on kolm õiguslikku võimalust oma õiguste kaitsmiseks. Esiteks saab ta VÕS § 149 lg-te 1 ja 3 järgi kasutada laenuandja vastu samu vastuväiteid nagu põhivõlgnikust laenusaaaja, mh tasaarvestada võlgniku kahju hüvitamise nõude, mis tuleneb vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumisest, laenuandja nõudega. Teiseks saab käendajal olla VÕS § 14 lg 2 alusel teavitamiskohustuse rikkumisest tulenev kahju

³³ Riigikohtunike Peeter Jerofejevi ja Tambet Tampuu eriarvamus Riigikohtu otsuse kohta tsiviilasjas nr 3-2-1-179-15, mille punktiga 1 on ühinenud riigikohtunik Villu Kõve ja p-dega 2 ja 3 riigikohtunik Jaak Luik, p 1

³⁴ Riigikohtunike Peeter Jerofejevi ja Tambet Tampuu eriarvamus Riigikohtu otsuse kohta tsiviilasjas nr 3-2-1-179-15, mille punktiga 1 on ühinenud riigikohtunik Villu Kõve ja p-dega 2 ja 3 riigikohtunik Jaak Luik, p 2

³⁵ Riigikohtunike Peeter Jerofejevi ja Tambet Tampuu eriarvamus Riigikohtu otsuse kohta tsiviilasjas nr 3-2-1-179-15, mille punktiga 1 on ühinenud riigikohtunik Villu Kõve ja p-dega 2 ja 3 riigikohtunik Jaak Luik, p 3

³⁶ RKTko 3-2-1-30-16, p 10; RKTko 3-2-1-157-14, p 11.

³⁷ RKTko 3-2-1-30-16, p 11.

³⁸ RKTko 3-2-1-30-16, p 11; RKTko 3-2-1-157-14, p 11.

hüvitamise nõue. Kolmandaks võib tal olla õigus käendusleping eksimuse või pettuse tõttu tühistada.³⁹

Laenuandjal on käenduslepingu sõlmimisel üldine VÕS § 14 lg-st 2 tulenev kohustus teavitada käendajat olulistest asjaoludest, sh võlgniku majanduslikust seisundist. Kolleegium rõhutas, et erinevalt VÕS § 146 lg-st 3, mis kohaldub lepingu täitmise kestel põhivõlgniku kohustuse täitmise suhtes, on laenuandjal käenduslepingu sõlmimisel teavitamiskohustus sõltumata sellest, kas käendaja teavet nõuab.⁴⁰

Käendaja VÕS § 14 lg 2 rikkumisest tuleneva laenuandja vastu suunatud iseseisva kahju hüvitamise nõude (VÕS § 115 lg 1) puhul ei ole küsimus mitte selles, kas laenuandja on laenusaaaja suhtes täitnud vastutustundliku laenamise põhimõttest tulenevat kohustust kontrollida laenusaaaja krediitdivõimet, vaid kas laenuandja on nõuetekohaselt täitnud teavitamiskohustuse. Tuleb hinnata, kas laenuandja on käendajat olulistest asjaoludest, sh laenusaaaja majanduslikust olukorrast teavitanud.⁴¹

VÕS § 14 lg 2 ja § 115 lg 1 alusel esitatava nõude puhul on käendaja tõendada, et ta ei oleks käenduslepingut sõlminud, kui laenuandja oleks käendajat laenusaaaja majanduslikust olukorrast kohaselt informeerinud. Seevastu ei ole käendajal iseseisvat kahju hüvitamise nõuet, kui laenuandja tõendab, et ta on teavitamiskohustust täitnud ja käendaja oli või pidi olema laenusaaaja majanduslikust olukorrast teadlik.⁴²

2.1.5 Juriidilise isiku organi otsuse tühisus (3-2-1-28-16)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-28-16** käsitleti küsimust, kas juriidilise organi otsuse võib tunnistada tühiseks TsÜS § 87 järgi kui seadusega vastuolus olev otsus.

Kolleegium jõudis seisukohale, et **TsÜS § 87, mis reguleerib tehingu tühisust vastuolu tõttu seadusega, ei kohaldu eraõigusliku juriidilise isiku organi otsustele.** TsÜS § 38 lg 1 esimese lause järgi on juriidilise isiku organi otsus tühine, kui see on tagajärjena seaduses otse sätestatud või kui otsus on vastuolus heade kommetega või kui see rikub juriidilise isiku võlausaldajate kaitseks või muu avaliku huvi tõttu kehtestatud seaduse sätet või kui selle vastuvõtmisel rikuti oluliselt selleks ettenähtud korda. **Seega võib otsus vastuolu tõttu seadusega olla tühine eelkõige siis, kui see rikub võlausaldajate kaitseks või avalikes huvides kehtestatud seaduse sätteid. Kõigil muudel juhtudel peab selleks, et otsust saaks vastuolu tõttu seadusega lugeda tühiseks, seaduses olema selgelt ette nähtud, et normi rikkumine toob kaasa otsuse tühisuse.**⁴³

2.1.6 Erikontrolli määramine ja läbiviimine (3-2-1-55-16)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-55-16** käsitleti erikontrolli läbiviija asendamise ning erikontrolli läbiviimisega seotud küsimusi. Äriseadustiku (ÄS) § 191 lg 1 kohaselt on osanikel, kelle osadega on esindatud vähemalt 1/10 osakapitalist, õigus nõuda osauhingu juhtimise või varalise

³⁹ RKTko 3-2-1-30-16, p 11; RKTko 3-2-1-157-14, p 11; RKTko 3-2-1-136, p 24-25.

⁴⁰ RKTko 3-2-1-30-16, p 12.

⁴¹ RKTko 3-2-1-30-16, p 12.

⁴² RKTko 3-2-1-30-16, p 13.

⁴³ RKTko 3-2-1-28-16, p 15.

seisundiga seotud küsimustes erikontrolli korraldamise otsustamist ja erikontrolli läbiviija määramist osanike otsusega. Sama paragrahvi teise lõike esimese lause järgi võivad osanikud, kelle osadega on esindatud vähemalt 1/10 osakapitalist, nõuda erikontrolli korraldamist ja erikontrolli läbiviija määramist kohtu poolt, kui erikontrolli osanike otsusega ei määrata. Erikontrolli läbiviija asendamist reguleerib ÄS § 191 lg 2¹, mis näeb ette, et osanikud, kelle osadega on esindatud vähemalt 1/10 osakapitalist, võivad kohtult nõuda osanike nimetatud erikontrolli läbiviija asendamist, kui osanike määratud isikul ilmselt ei ole erikontrolliks vajalikke teadmisi või kogemusi või kui on kahtlusi tema erapooletuses.

Kolleegium leidis **erikontrolli läbiviija asendamise kohta, et seda saab nõuda alustamata või pooleli oleva erikontrolli puhul**. Asendamine on võimalik eelkõige olukorras, kus enne erikontrolli lõpuleviimist selgub mingi asjaolu, mis erikontrolli korraldamist takistab (eelkõige on selleks erikontrolli läbiviija erapoolikus või asjatundmatus).⁴⁴

Erikontrolli läbiviimise osas oli vaidluse all see, kas, ja kui jah, siis millistel tingimustel on osaühingu osanikul õigus nõuda osaühingu juhtimise või varalise seisundi kohta erikontrolli korraldamist, kui osaniku taotletavate küsimuste kohta on osanike otsuse alusel juba erikontroll tehtud.

Kolleegium leidis, et **olukorras, kus mingite küsimuste kohta on erikontroll osanike otsuse alusel juba toimunud (st selle kohta on koostatud aruanne) ja avaldaja pöördub ÄS § 191 lg 1 alusel osanike ning seejärel sama paragrahvi teise lõike esimese lause järgi ka kohtu poole taotlusega korraldada samade küsimuste kohta korduv erikontroll, väites, et erikontroll oli vaid formaalne, peab kohus avalduse lahendamisel hindama, kas esialgne erikontroll oli sedavõrd puudulik, et selle eesmärk jäi saavutamata**. Üksnes asjaolu, et formaalselt on osanike otsuse alusel erikontroll juba toimunud ja selle kohta on aruanne koostatud, ei ole piisav, õigustamaks korduva erikontrolli määramise taotluse rahuldamata jätmist.⁴⁵

Kolleegium märkis erikontrolli aruande kohta järgmist. Vähemalt üldjuhul ei ole erikontrolli eesmärgiks lihtsalt tehingutest ülevaate saamine, vaid nende tehingute sisu ja seaduslikkuse kontrollimine.⁴⁶ Tulenevalt erikontrolli eesmärgist peab erikontrolli tulemusi kajastav aruanne üldjuhul olema koostatud selliselt, et osanikud saaksid selle alusel teha järeldusi nende asjaolude kohta, mille kontrollimiseks erikontroll määrati.⁴⁷ Aruanne peab sisaldama vähemalt esitatud küsimusi, küsimustele vastamiseks vajalikke faktilisi asjaolusid ja erikontrolli läbiviija võimalikult konkreetseid vastuseid küsimustele või põhjenduse, miks ta küsimusele täpselt vastata ei saa.⁴⁸

Riigikohus märkis, et kui erikontrolli tulemusi kajastavas aruandes ei ole erikontrolli läbiviijale esitatud küsimustele tegelikult vastatud, tuleb korduva erikontrolli määramise otsustamisel lähtuda samadest kriteeriumidest nagu juhul, kui esialgselt erikontrolli ei ole toimunud. Samas ei pea kohus korduvat erikontrolli määrama osaniku taotletud mahus, kui osale küsimustest on kohtu arvates nõuetekohaselt vastatud. Sel juhul võib piirduda vaid nõuetekohaselt vastamata

---

⁴⁴ RKTkm 3-2-1-55-16, p 9.

⁴⁵ RKTkm 3-2-1-55-16, p 11.

⁴⁶ RKTkm 3-2-1-55-16, p 12.

⁴⁷ RKTkm 3-2-1-55-16, p 13.

⁴⁸ RKTkm 3-2-1-55-16, p 14.

küsimuste esitamisega.⁴⁹ Lisaks märkis kolleegium, et ainuüksi sellega, et esialgsele erikontrollile on juba kulunud palju raha, ei saa õigustada korduva erikontrolli määramata jätmist, kui esialgne erikontroll lõppes tulemusteta.⁵⁰

Kuigi seadus näeb ette, et kohus võib erikontrolli määrata üksnes mõjuval põhjusel, piisab mõjuva põhjuse olemasoluks, kui taotluse esitaja põhistab (teeb usutavaks) kahtluse olemasolu. Erikontrolli määramiseks ei ole mõjuvat põhjust üksnes juhul, kui on täiesti ilmselge, et kahju, mille võimalikku tekitamist soovitakse erikontrolli abil välja selgitada, on erikontrolli tasu suurust arvestades ebaproportsionaalselt väike.⁵¹ Eeltoodu kehtib ka juhul, kui osanik taotleb kohtult korduva erikontrolli määramist ja kui kohus tuvastab, et esialgse erikontrolli aruandes ei ole osaniku küsimustele vastanud.⁵²

Korduva erikontrolli määramata jätmist ei õigusta ainuüksi asjaolu, et avaldajal on alati võimalik tutvuda puudutatud isiku dokumentidega ja talle ei ole selleks takistusi tehtud. Sellise põhjendusega võib erikontrolli jätta määramata vaid juhul, kui tegu on väga konkreetse kahtlusega mingi tehingu suhtes, mida saab põhjalikumate eriteadmisteta hinnata ka ainuüksi dokumentidega tutvumisel.⁵³

Kolleegium oli seisukohal, et olukorras, kus esialgne erikontroll määratakse osanike otsusega ja osanik ei esita erikontrolli korraldamise otsustamisel ega ka erikontrolli korraldamise käigus vastuväiteid määratava isiku kohta, ei saa vähemalt üldjuhul hilisema korduva erikontrolli määramise taotlust põhjendada ainuüksi erikontrolli läbiviija väidetava erapoolikusega. Selleks peaks osanik tooma lisaks formaalsetele sidemetele esile ka mingi sisulise põhjenduse või kahtluse, et erikontrolli läbiviija on erapoolik või on varjanud mingeid olulisi asjaolusid, mis tema erapooletuses kahtlusi võivad tekitada.⁵⁴

2.1.7 Hooldusõiguse peatamine (3-2-1-26-16)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-26-16** käsitleti hooldusõiguse peatamisega seotud küsimusi olukorras, kus vanem viibib kinnipidamisasutuses. Üldjuhul on vanemal PKS § 116 lg 2 järgi kohustus ja õigus hoolitseda oma alaealise lapse eest (hooldusõigus), sh õigus hoolitseda lapse isiku eest (isikuhoolitusõigus), mis hõlmab PKS § 124 lg 1 järgi mh vanema kohustust ja õigust last kasvatada, tema järele valvata ja tema viibimiskohta määrata ning hoolitseda muul viisil lapse igakülgse heaolu eest.

Riigikohus leidis, et juhul, kui ainuhoolitusõigust omav vanem asub kinnipidamisasutuses karistust kandma, ei saa ta enam lapse eest hoolitseda ega lapse õigusi ja huve kaitsta, mistõttu tuleb vanema hooldusõigus üldjuhul peatada ja anda hooldusõigus PKS § 140 lg 4 alusel üle teisele vanemale või määrata lapsele PKS § 171 lg 1 alusel eestkostja.⁵⁵

---

⁴⁹ RKTkm 3-2-1-55-16, p 15.

⁵⁰ RKTkm 3-2-1-55-16, p 16.

⁵¹ RKTkm 3-2-1-55-16, p 17; RKTkm 3-2-1-158-15, p 15.

⁵² RKTkm 3-2-1-55-16, p 17.

⁵³ RKTkm 3-2-1-55-16, p 18.

⁵⁴ RKTkm 3-2-1-55-16, p 19.

⁵⁵ RKTkm 3-2-1-26-16, p 19.

Erandina võib kinnipidamisasutuses viibiva ema hooldusõiguse jätta peatamata, kui ema saab hoolimata vangistuses viibimisest lapse eest hoolitseda. vangistusseaduse (VangS) § 54 lg 1 teise lause järgi võimaldatakse emal ja kuni kolmeaastasel (kaasa arvatud) lapsel ema taotlusel ja eestkostetasutuse nõusolekul koos elada. Kolleegium märkis, et viidatud sätte järgi ei ole vangistuses viibival emal igal juhul õigust lapsega koos elada, vaid selle üle otsustatakse iga üksikjuhtumi asjaoludest lähtudes. Sättest tuleneb, et üksnes juhul, kui ema taotleb kinnipidamisasutuselt väikelapsega koos elamist ja eestkostetasutus annab selleks nõusoleku, saab ema jätkata lapse eest hoolitsemist ka kinnipidamisasutuses karistust kandes. Kui ema taotleb võimalust elada koos väikelapsega kinnipidamisasutuses, kaalub eestkostetasutus (kohalik omavalitsus), kas selle võimaldamine on väikelapse huvides. Tegemist on kohaliku omavalitsuse kui haldusorgani kaalutusõiguse teostamisega haldusmenetluse seadustiku § 4 tähenduses. Kui eestkostetasutus leiab, et väikelapse huvides ei ole asuda elama ema juurde kinnipidamisasutusse, ei anna eestkostetasutus selleks VangS § 54 lg 1 teises lauses sätestatud nõusolekut ning ema ei saa vangistuses viibimise tõttu lapse eest hoolitseda. Sellisel juhul on alust ema hooldusõigus perekonnaseaduse (PKS) § 140 lg 1 alusel peatada. **Hooldusõiguse peatamiseks on viidatud sätte järgi alust alates ema kinnipidamisasutuses karistuse kandmise alustamisest kuni karistuse kandmise lõppemiseni või kuni eestkostetasutus annab nõusoleku väikelapse vanglasse elama asumiseks.**⁵⁶

Kuna lapse vangistuses viibiva ema juurde elama asumise nõusoleku andmine on haldusorgani pädevusse antud kaalutusotsus, mida saab vaidlustada halduskohtus, ei saa vanema hooldusõiguse peatamise asja läbivaatav maakohus sellist nõusolekut kohtumäärusega asendada ega otsustada ise selle üle, kas ema juurde vanglasse elama asumine on väikelapse huve arvestades parim lahendus, sh otsustada selle üle esialgse õiguskaitse korras. Sellises olukorras peab tsiviilasja lahendav kohus lähtuma sellest, et ema viibib kinnipidamisasutuses, mistõttu ei saa ta lapse eest hoolitseda, mis omakorda annab alust ema hooldusõigus PKS § 140 lg 1 järgi peatada.⁵⁷

2.2 Menetlusõigus

2.2.1 Maa- ja halduskohtu pädevus (3-2-1-40-16)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-40-16** käsitles tsiviilkolleegiumi kogu koosseis, kas avaliku võimu kandjaga teenistussuhtes olev füüsiline isik (vanglaametnik) vastutab kannatanu ees eraõiguslikul alusel solidaarselt avaliku võimu kandjaga (AVK), st kas mõnes seaduses on sätestatud teisiti riigivastutuse seaduse (RVastS) § 12 lg 2 teise lause algsosaga võrreldes.

Hageja esitas kostjate kui füüsiliste isikute vastu nõude mõista kostjatelt solidaarselt hageja kasuks välja mittevaralise kahju hüvitis 5000 eurot. Mittevaraline kahju tekkis hageja väitel sellest, et kostjad kui vanglaametnikud väärkohtlesid teda vangistuses viibimise ajal.

Õiguse ühetaolise kohaldamise huvides selgitas Riigikohus, et kehtiva õiguse kohaselt ei sõltu kannatanu õigus nõuda kahju hüvitamist otse kahju tekitanud ametnikult sellest, kas kahju põhjustanud tegevus vastab mõnele karistusseadustikus sätestatud kuriteokoosseisule.⁵⁸

⁵⁶ RKTkm 3-2-1-26-16, p 20.

⁵⁷ RKTkm 3-2-1-26-16, p 21.

⁵⁸ RKTkm 3-2-1-40-16, p 17.

Riigikohus selgitas RVastS § 9 kohta, mis reguleerib koostoimes RVastS § 12 lg 2 esimese lausega avalik-õiguslikus suhtes mittevahalise kahju hüvitamist, järgmist. RVastS § 9 lg-d 1 ja 2 seavad AVK vastutuse mittevahalise kahju tekitamise korral sõltuvusse süü olemasolust, täpsustamata, kelle süüd tuleb kahju hüvitamise nõude hindamisel arvestada. AVK vastu esitatud hüvitamiskaebuse korral tuleb arvestada RVastS § 9 järgse süüna selle ametniku süüd, kes on teenistussuhtes AVK-ga, kellelt mittevahalise kahju hüvitamist nõutakse. AVK-d saavad tegutseda vaid oma organite kaudu, need omakorda täidavad oma ülesandeid inimeste kaudu (nn organitaitjad). Seega omistatakse ametniku süüline tegevus RVastS § 9 ja RVastS § 12 lg 2 tähenduses AVK-le.⁵⁹

Tuleb märkida, et Riigikohus analüüsis lahendis ainult seda, mil ametniku süü tuleb omistada AVK-le, mitte aga seda, kas on võimalik ka AVK iseseisev süüline vastutus.⁶⁰ **Kui avaliku võimu volituste rakendamisel ja avalike ülesannete täitmisel rikutakse isiku õigusi, tuleb kahju hüvitamise nõue lahendada riigivastutuse seaduse alusel ja korras.** Avaliku võimu volituste rakendamisel ja avalike ülesannete täitmisel tekitatud kahju hüvitamise nõudeid on pädev lahendama halduskohus. Halduskohtu pädevus lahendada avaliku võimu volituste rakendamisel ja avalike ülesannete täitmisel tekitatud kahju hüvitamise nõuet ei sõltu sellest, kas isik esitab nõude vahetult AVK või ametniku vastu. Mõlemal juhul on tegemist nõudega, mis tekib riigivastutuse seaduse alusel, ning see tuleb lahendada riigivastutuse seaduses ja halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.⁶¹

Riigikohtunik Malle Seppik jäi asjas eriarvamusele, leides, et hagi on jäetud õigesti menetlusse võtmata, kuid hagi menetlusse võtmisest keeldumiseks annab aluse TsMS § 371 lg 2 p 2, mitte sama paragrahvi lg 1 p 1.⁶²

Lisaks jäid eriarvamusele riigikohtunikud Jaak Luik ja Tambet Tampuu, kes ei nõustunud kolleegiumi enamuse seisukohaga, et kohus ei ole pädev asja lahendama ning et maakohus keeldus õigesti hagi menetlusse võtmisest TsMS § 371 lg 1 p 1 järgi. Riigikohtunikud jäid seisukohale, et riigivastutuse seaduse (RVastS) § 12 lg 2 teises lauses sätestatu ei välista kannatanu kahju hüvitamise nõuet ülesandeid täitnud füüsilise isiku (FI) vastu juhul, kui FI tegevus oleks kvalifitseeritav deliktiõiguse sätete järgi.⁶³

2.2.2 Esindaja trahvimine (3-2-1-47-16)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-47-16** käsitleti (lepingulise ja seadusliku) esindaja trahvimisega seonduvaid küsimusi. Asjaolude kohaselt määras maakohus rahatrahvi hageja lepingulisele esindajale. TsMS § 45 lg 4 kohaselt võib kohus menetlusosalise esindajat, kes on pahatahtlikult takistanud asja õiget, kiiret ja võimalikult väikeste kuludega menetlemist või jätnud korduvalt täitmata kohtu korralduse, trahvida või määrata talle aresti. Menetlusosalise ja tema seadusliku esindaja isiklikku kohalolekut kohtuistungil ning neile kohtuistungile ilmumata jätmise eest trahvi määramist reguleerib TsMS § 346.

Riigikohus leidis, et **kohtul ei ole õigust trahvida kohtusse ilmumata jätnud menetlusosalist, keda oli kohustatud isiklikult kohtusse ilmuma, kui menetlusosaline**

⁵⁹ RRTKm 3-2-1-40-16, p 18.

⁶⁰ RRTKm 3-2-1-40-16, p 18.

⁶¹ RRTKm 3-2-1-40-16, p 19.

⁶² Riigikohtunik Malle Seppiku eriarvamus tsiviilasjas nr 3-2-1-40-16.

⁶³ Riigikohtunike Jaak Luige ja Tambet Tampuu eriarvamus tsiviilasjas nr 3-2-1-40-16.

saadab istungile esindaja, kes saab selgitada asjaolusid ja teha avaldusi. Kolleegium rõhutas, et TsMS § 346 lg-d 4 ja 5 kohalduvad ka olukorras, kus kohtuistungile jätab ilmumata menetlusosalise seaduslik esindaja, keda on kohustatud TsMS § 346 lg 1 alusel isiklikult kohtuistungile ilmuma.⁶⁴

Kolleegium järeldas TsMS § 45 lg 4, § 266 lg 1 ning § 346 lg-te 4 ja 5 koostoime järgi, et **menetlusosalist või tema seaduslikku esindajat, kes ei ilmu mõjuva põhjuseta isiklikult kohtuistungile vaatamata sellele, et kohus on teda selleks kohustanud, võib trahvida, kui see toob kaasa asja menetlemise venimise. Kohtul ei ole alust menetlusosalist või tema seaduslikku esindajat trahvida, kui on täidetud TsMS § 346 lg-s 5 sätestatud tingimus.**⁶⁵

Lisaks märgiti lahendis, et TsMS § 337, mis sätestab menetlusosalist esindava advokaadi kohustuse edastada menetlusdokumendid teiste menetlusosaliste advokaatidele ja teatada sellest kohtule ning kohtu õiguse seda kohustust rikkunud advokaati trahvida, on preventiivse eesmärgiga. Kohus võib selle sätte alusel määrata advokaadile rahatrahvi sõltumata sellest, kas dokumentide edastamata jätmise või kohtu teavitamata jätmise tõttu menetlus viibis või oli muul viisil takistatud.⁶⁶ TsMS § 337 kohaldamise eelduseks on asjaolu, et menetlusosalist esindav advokaat on rikkunud dokumentide edastamise või kohtu teavitamise kohustust. TsMS § 337 ei vabasta advokaati dokumentide edastamise kohustusest ega näe ette advokaadi õigust edastada vastaspoole advokaadile taotlus pärast seda, kui kohus on selle lahendanud.⁶⁷

Olukorras, kus kohtul on õigus isikut TsMS kohaselt trahvida, peab kohus trahvi suurust määrates arvestama trahvitava isiku varalise seisundi ja muude asjaoludega. Seadusest ei tulene, et juhul, kui kohtul on õigus trahvida menetlusosalise esindajat (nt TsMS § 337 või § 346 lg 4 järgi), peab kohus TsMS § 46 lg 1 teises lauses sätestatud asjaoludega arvestama. Asjaolud, et lepinguline esindaja ei ole esitanud andmeid oma varalise seisundi kohta ega näidanud, et trahvi preventiivne eesmärk oleks saavutatav väiksema trahviga, ei anna kohtule õigust jätta määratud trahvi suuruse põhjendamisel TsMS § 46 lg 1 teises lauses nimetatud asjaoludega arvestamata.⁶⁸

2.2.3 Võlgadest vabastamise otsustamine (3-2-1-19-16)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-19-16** käsitleti võlgniku kohustusest vabastamise aluseid. **Riigikohus leidis, et kolme aasta jooksul võlausaldaja 343 620 euro 60 sendi suuruse nõude rahuldamist 1026 euro 83 sendi jagu ehk üksnes 0,3% ulatuses ei saa pidada pankrotiseaduse (PankrS) § 175 lg 1¹ tähenduses nõude täitmiseks arvestatavas ulatuses.** Vastupidi – võlgniku kolme aasta jooksul tasutud summa on märkimisväärselt marginaalne. Kuna nõude täitmine arvestatavas ulatuses kui PankrS § 175 lg 1¹ rakendamise obligatoorne eeldus sel juhul puudub, ei ole võlgniku kohustustest vabastamise taotluse lahendamise seisukohast tähtsust sellel, kas võlgnik on täitnud oma kohustusi menetluse jooksul

⁶⁴ RRTKm 3-2-1-47-16, p 12.

⁶⁵ RRTKm 3-2-1-47-16, p 12.

⁶⁶ RRTKm 3-2-1-47-16, p 13.

⁶⁷ RRTKm 3-2-1-47-16, p 13.

⁶⁸ RRTKm 3-2-1-47-16, p 14.

nõuetekohaselt. Samuti puudub vajadus tuvastada seda, kas esinevad PankrS § 175 lg-te 2 ja 4 järgsed võlgadest vabastamisest keeldumise absoluutsed alused.⁶⁹

Kolleegium märkis, et PankrS § 175 lg 5 rakendamisel peab kohus tuvastama, et võlgnik on mõistetud süüdi pankrotikuriteos või on rikkunud süüliselt PankrS §-s 173 nimetatud kohustusi ja kahjustanud sellega võlausaldajate huve või keeldunud kohtu määratud tähtjaks vande all oma kohustuste täitmise kohta teabe andmisest (PankrS § 175 lg 2 p-d 1 ja 2 ning lg 4). Võla tasumise vähest perspektiivi kui menetluse lõpetamise alust, seadus ette ei näe.⁷⁰ Riigikohus jäi oma varasema seisukoha juurde, mille kohaselt PankrS § 2 teise lause järgi on võlgniku kohustustest vabastamise menetluse eesmärk anda neile võlgnikele, kelle majanduslik olukord on eriti raske, võimalus vabaneda oma kohustustest pankrotiseaduses ettenähtud korras ja saada nii lõpptulemusena väljavaade uueks majanduslikuks alguseks ning normaalseks sotsiaalseks eluks. Kui võlgniku käitumises ei ole PankrS § 175 lg 2 p-des 1 ja 2 ning lg-s 4 silmas peetud raskelt süüalise käitumise tunnuseid, ei ole kohtul alust füüsilisest isikust võlgnikku kohustustest vabastamise menetluse võimalusest ilma jätta.⁷¹

2.2.4 Pankrotihalduri kulutuste hüvitamine (3-2-1-27-16)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-27-16** käsitles tsiviilkolleegium pankrotimenetlusega seotud küsimusi. Sealjuures oli kõige olulisemaks teemaks lõpparuande kinnitamisega seonduv. Kolleegium leidis, et **kohus peab kontrollima lõpparuande kinnitamisel pankrotihalduri tehtud kulutuste vajalikkust ja põhjendatust (isegi siis, kui neid kulusid on jaotusettepaneku kinnitamisel kontrollitud).**

Riigikohus on varem leidnud, et kui võlausaldaja ei vaidlustanud jaotusettepaneku kinnitamise kohtumäärust, ei võta see temalt õigust vaidlustada lõpparuande kinnitamise määrust.⁷² Kolleegium jäi selle juurde ning lisas, et **lõpparuande kinnitamise vaidlustamist ei välista ka see, kui võlausaldaja vaidlustas jaotusettepaneku kinnitamist, kuid tema määruskaebus jäeti rahuldamata.**⁷³ Lahendis märgiti ka seda, et lõpparuande kinnitamisele esitatud määruskaebuse lahendamisel ei ole hädavajalik kaasata kõiki võlausaldajaid, kuigi nad on sellest menetlusest iseenesest puudutatud.⁷⁴

Lisaks sellele märkis kolleegium, et pankrotimenetluses on kohtul kohustus tagada pankrotimenetluse läbiviimise seaduslikkus, otstarbekus ja vastavus pankrotimenetluse eesmärkidele ning sisuline järelevalve- ja kontrollikohustus. Kohtu kohustus teha halduri tegevuse üle järelevalvet hõlmab ka kohustust kontrollida haldurile makstavat tasu ning hüvitatavaid kulutusi. Seejuures **ei ole tähtis, kas kulutused on tehtud enne või pärast jaotusettepaneku kinnitamist, kas võlausaldaja on need vaidlustanud või kas kulutuste kohta on olemas jõustunud kohtulahend.**⁷⁵ Lisaks peab põhikontroll toimuma menetluse ja kõigi kulude üle just menetluse lõpus, kui kõik olulised sündmused on toimunud ja

⁶⁹ RRTKm 3-2-1-19-16, p 13.

⁷⁰ RRTKm 3-2-1-19-16, p 14.

⁷¹ RRTKm 3-2-1-19-16 määrus p 14; RRTKm 3-2-1-46-13, p 11; RRTKm 3-2-1-121-11, p 12.

⁷² RRTKm 3-2-1-167-11, p 11.

⁷³ RRTKm 3-2-1-27-16, p 10.

⁷⁴ RRTKm 3-2-1-27-16, p 16.

⁷⁵ RRTKm 3-2-1-27-16, p 11.

tervikülevaade kohtul olemas. Jaotusettepaneku juures kontrollib kohus kulusid vaid esialgselt, et teha kindlaks, kas ei ole ilmselgeid kuritarvitusi.⁷⁶

Kolleegium märkis, et lõpparuande kinnitab kohus tervikuna ning ei ole seotud menetlusosaliste esitatud taotluste, asjaolude ega nendele antud hinnanguga ning peab halduri kohustuste täitmiseks tehtud kulutuste vajalikkust ja põhjendatust kontrollima ka juhul, kui selle kohta ei ole esitatud vastuväiteid. Sealjuures ei saa kohtu roll olla üksnes konstateeriv. Kohus saab toetuda arvamuse kujundamisel dokumentidele ja halduri seisukohtadele, kuid lahendisse peab kohus märkima enda seisukoha, tuvastatud asjaolud ja põhjendused, mille alusel kohus järeldusteni jõudis.⁷⁷ Kolleegium märkis ka seda, et **kohtu kontrollikohustust kulutuste üle ei piira see, kui pankrotimenetluse kestel on võlausaldajad (nii üldkoosoleku kui toimkonna kaudu) kiitnud kulutused heaks**. Kohus peab ka siis veenduma, et võlgniku ja võlausaldajate huve ei ole rikutud.⁷⁸

Lahendis leiti, et **kulutuste hüvitamine pankrotihaldurile on põhjendatud üksnes mõistlikus ja vajalikus ulatuses**. Pankrotihaldurite kulutuste vajalikkuse ja põhjendatuse hindamisel peab kohus PankrS § 66 lg 3 teisest lausest tulenevalt kaaluma menetluse ajalist kestust ja keerukust ning mille jaoks pankrotihaldur on kulutusi teinud, arvestades, et osa kulutusi, näiteks esindajate ja abiliste kulud, peaks pankrotihaldur katma oma tasu arvel. Audiitor- ja raamatupidamisteenuse ning õigusnõustamise saamiseks tehtud kulutuste hüvitamist saab haldur nõuda eelkõige siis, kui kulutused on vajalikud pankrotimenetluse või halduri täidetava ülesande suure mahu või keerukuse tõttu ja ülesande täitmist halduri enda poolt ei saa mõistlikult oodata. **Kui PankrS § 66 lg-s 2 nimetatud kulutused on kohus kinnitanud pankrotitoimkonna nõusolekuta, on kohtul täiendav põhjendamiskohustus, et näidata, mille alusel jõudis kohus järelduseni, et kulutused on põhjendatud**. See kehtib ka juhul, kui võlausaldajate nõusolek kulutuste tegemiseks on antud ajaliselt piiratuna.⁷⁹

Riigikohtunik Peeter Jerofejev jäi asjas eriarvamusele, leides, et koosseisu enamuse seisukoht, et lõpparuande kinnitamise vaidlustamist ei välista ka see, kui võlausaldaja vaidlustas jaotusettepaneku kinnitamist, kuid tema määruskaebus jäeti rahuldamata, ei ole põhjendatud. Riigikohtunik oli seisukohal, et asjaolu, et andmed pankrotimenetluse kulude kohta tuleb märkida nii jaotusettepanekus (PankrS § 143 lg 1 p 3) kui ka lõpparuandes (PankrS § 162 lg 2 p 2), ei anna alust järelduseks, et pankrotimenetluse kulude vaidlustamisele kehtib erikord. Lõpparuande kinnitamisel tuleks kohtul hinnata ainult nende kulude vajalikkust ja põhjendatust, mis on tekkinud pärast jaotusettepaneku kinnitamist.⁸⁰

---

⁷⁶ RKTkm 3-2-1-27-16, p 11.

⁷⁷ RKTkm 3-2-1-27-16, p 12.

⁷⁸ RKTkm 3-2-1-27-16, p 14.

⁷⁹ RKTkm 3-2-1-27-16, p 15.

⁸⁰ Riigikohtunik Peeter Jerofejevi eriarvamus tsiviilasjas nr 3-2-1-27-16.